

TRANSLATION AS A FORM OF INTERCULTURAL INTERRELATION (WITH SPECIAL REFERENCE TO D. SAMOYLOV'S TRANSLATIONS OF G. EMIN'S POETRY)

ZARUHI HAYRYAN

Institute of Literature after M. Abeghyan NAS RA
Leading Researcher of the Department
Foreign literature, literary connections and literary theory,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
nerses91@rambler.ru

LUIZA GASPARYAN

National Academy of Sciences of the Republic of Armenia,
Institute of Literature after M. Abeghyan NAS RA
Leading Researcher of the Department
Foreign literature, literary connections and literary theory,
Candidate of Philological Sciences
luisa.gasparyan83@gmail.com

DOI: 10.54503/2579-2903-2024.1-102

Abstract

The article is a special reference to the Russian-Armenian cultural-literary relations through the light of David Samoilov's translations, whose literary heritage is closely connected with Armenian poetry. It is well-known that D. Samoilov is a poet of the front-line generation, whose lyrics reflected the best traditions of Russian literature. Following the traditions of classical Russian poetry, starting from Pushkin to the lyrics of Akhmatova, he perfectly manifested the richness of poetic personae and multiplication of poetic voice.

Samoilov's poetic individuality was also perfectly illustrated in his translations, where he managed to convey the national and individual characteristics of the verse and rhythmical features. His best translations were included in the book entitled as *Contemporary Poets*, which presents not only the works of Western and Eastern poets, but also some translation principles.

Samoilov got acquainted with the best examples of Armenian poetry through the translations of V. Brusov, A. Blok and other famous members of the Russian literary elite, which inspired him to commence his own laborious translation work. The vast majority of Samoilov's translation heritage is from the lyrics of the famous poet Gevorg Emin, whose poetry has unique philosophical content, profound patriotism, morality and aestheticism.

On the basis of comparative analysis, this article examines the translations of G. Emin's poems "The Twentieth Century" and "Rainy Autumn", which have parallel poetical perception with original. Samoilov managed to convey not only the thematic content, but also the richness of style, rhyme and intonation. The translations masterfully recreated the poetic individuality of the Armenian poet, the progressiveness of his thoughts and feelings.

Key words and phrases: translation, original, comparative analysis, rhyme, poetic voice, Russian-Armenian literary relationships.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՄԻՋՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑ
(Գ. ԷՄԻՆԻ ՊՈՆԶԻԱՅԻ՝ Դ. ՍԱՄՈՅԼՈՎԻ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԼՈՒՅՍԻ ՆԵՐՔՈ)

ԶԱՐՈՒՀԻ ՀԱՅՐՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Արեւիյանի անվան գրականության ինստիտուտի
արտասահմանյան գրականության, գրական կապեր
և գրական տեսություն բաժնի առաջատար գիտաշխատող,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
nerses91@rambler.ru

ԼՈՒԻՋԱ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի
Մ. Արեւիյանի անվան գրականության ինստիտուտի
արտասահմանյան գրականության, գրական կապեր
և գրական տեսություն բաժնի գիտաշխատող,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու
luisa.gasparyan83@gmail.com

Համառոտագիր

Հոդվածը նվիրված է ռուս բանաստեղծ Դավիթ Սամոյլովի թարգմանչական գործունեության ուսումնասիրությանը, որի գրական ժառանգության մեջ մեծ տեղ են զբաղեցնում հայ պոեզիայից կատարված թարգմանությունները, այդպիսով նպաստելով ռուս-հայկական գրական կապերի զարգացմանն ու ամրապնդմանը:

Հոդվածում նշվում է, որ Դ.Սամոյլովը հայտնի է որպես Հայրենական մեծ պատերազմի սերնդի բանաստեղծ, որի քնարերգությունը ձևավորվել է ռուս գրականության լավագույն ավանդույթների ազդեցությամբ:

Սամոյլովն իրեն համարում էր ռուսական դասական պոեզիայի հետևորդ: Նրա քնարերգությունը իր մեջ ներառում է այն գրական ավանդույթները, որոնք սկիզբ են առել Պուշկինից մինչև Ախմատովայի պոեզիան:

Սամոյլովն իր բանաստեղծություններում հանդես է գալիս որպես խորհող, դիտարկող բանաստեղծ, որի քնարերգությունը աչքի է ընկնում հարուստ լեզվաոճական առանձնահատկություններով:

Սամոյլովի բանաստեղծական անհատականությունը հստակ դրսևորվել է նաև նրա թարգմանություններում, որտեղ նա կարողացել է նրբորեն և մեծ հուզականությամբ փոխանցել իր թարգմանած բանաստեղծի ազգային և անհատական ոճի առանձնահատկությունները: Նրա լավագույն թարգմանությունները, որոնք արտացոլում են բանաստեղծի թարգմանչական սկզբունքները, տեղ են գտել «Ժամանակակից բանաստեղծներ» գրքում, որտեղ ներկայացված են թարգմանություններ արևմտյան և արևելյան երկրների բանաստեղծների պոեզիաներից:

Վ. Բրյուսովի, Ա. Բլոկի և այլ ռուս նշանավոր մտավորականների աշխատանքների լույսի ներքո Սամոյլովը ծանոթանում է հայ պոեզիայի լավագույն նմուշներին, որոնք հետագայում ոգեշնչում են նրան կատարել բազմաթիվ

թարգմանություններ:

Սամոյլովի թարգմանական ժառանգության մեջ մեծ տեղ են զբաղեցնում հայտնի բանաստեղծ Գևորգ Էմինի քնարերգության թարգմանությունները: Գ. Էմինի պոեզիան աչքի է ընկնում իր փիլիսոփայական բովանդակությամբ, անձնվեր հայրենասիրությամբ, բարձր քաղաքացիական պաթոսով՝ արտացոլելով նրա բարոյական և գեղագիտական սկզբունքները:

Կիրառելով համեմատական վերլուծության մեթոդը՝ հոդվածում համակողմանի ուսումնասիրվում են Էմինի «Քսաներորդ դարը», «Անձրևոտ աշունը» ստեղծագործությունների ռուսերեն թարգմանությունները: Ակնհայտ է, որ Սամոյլովին հաջողվել է փոխանցել ոչ միայն Գ. Էմինի պոետիկ լեզուն և ոճը, հանգավորումն ու արտահայտչական հարստությունը, այլև գաղափարախոսությունը:

Թարգմանություններում վարպետորեն արտացոլվում է հայ բանաստեղծի անհատականությունը, նրա մտքերի և զգացմունքների հուզականությունը, առաջադեմ հայացքները:

Բանալի բառեր և բառակապակցություններ. թարգմանություն, բնագիր, համեմատական վերլուծություն, հանգ, փոխաբերություն, ռուս-հայկական գրական կապեր:

ПЕРЕВОД КАК ФОРМА МЕЖКУЛЬТУРНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ (НА ПРИМЕРЕ ПЕРЕВОДОВ Д. САМОЙЛОВА ИЗ ПОЭЗИИ Г. ЭМИНА)

ЗАРУИ АЙРЯН

Институт литературы имени М. Абегяна НАН РА
Ведущий научный сотрудник отдела
зарубежной литературы, литературных связей и теории литературы,
кандидат филологических наук, доцент
nerses91@rambler.ru

ЛУИЗА ГАСПАРЯН

Институт литературы имени М. Абегяна НАН РА
Научный сотрудник отдела
зарубежной литературы, литературных связей и теории литературы,
кандидат филологических наук
luisa.gasparyan83@gmail.com

Аннотация

Статья посвящена исследованию переводческой деятельности русского поэта-переводчика Давида Самойлова, активного продолжателя литературных взаимосвязей между Россией и Арменией, литературное наследие которого тесно связано с армянской поэзией.

В статье отмечается, что Д. Самойлов известен как поэт фронтового поколения,

лирика которого вобрала и отразила в себе лучшие традиции русской литературы.

Самойлов считал себя последователем классической русской поэзии, вобравшей в себя лучшие литературные традиции, начиная с Пушкина до лирики Ахматовой. В своих стихотворениях Самойлов предстает как поэт размышляющий, наблюдающий, лирика которого выделяется богатством его поэтического языка и стиля.

Поэтическая индивидуальность Самойлова ярко проявилась также и в его переводах, где ему удавалось тонко и проникновенно передавать национальные и индивидуальные особенности стиха переводимого поэта.

Лучшие переводы Самойлова, отразившие переводческие принципы поэта, вошли в книгу “Поэты-современники”, где представлены работы из поэзии европейских и восточных поэтов.

Посредством переводов В. Брюсова, А. Блока и других известных русских поэтов-переводчиков Самойлов ознакомился с лучшими образцами армянской поэзии, которые воодушевили его на многочисленные переводы. В переводческом наследии Самойлова большое место занимают переводы из лирики известного поэта Геворга Эмина, поэзия которого выделяется своим философским содержанием, глубоким патриотизмом, гражданским пафосом, отразившие его нравственные и эстетические принципы. Методом сопоставительного анализа в статье исследованы переводы таких стихотворений Эмина, как “Двадцатый век”, “Дождливая осень”, свидетельствующие о том, что они выполнены равнозначно подлинникам, где Самойлову удалось передать не только смысл, но и стиль, рифмическое и интонационное богатство подлинников.

В переводах мастерски воссоздана поэтическая индивидуальность армянского поэта, прогрессивность его мыслей и чувств, гражданская позиция.

Ключевые слова и словосочетания: перевод, подлинник, сравнительный анализ, рифма, метафора, русско-армянские литературные взаимосвязи.

Introduction

Russian-Armenian literary relations have long and productive history which aims at the dissemination of the cultural-literary heritage and its further enrichment. It is known that on the basis of the solid literary relations the national culture receives additional overtones and inspiration for further development and prosperity. One of the main triggers of cultural-literary relations is the art of translation.

One cannot fail to observe that Russian translators have a powerful academic potential and a well-established school of translation. Thanks to translation activities, the literary heritage of many authors was translated into Russian and from Russian into other languages. The solid bridge between Russian-Armenian literary relations was built by the members of the Russian literary elite such as Yu. Veselovsky, V. Brusov, M. Gorky who, after getting acquainted with Armenian literature, highly commended its vibrant originality and worked on translating it. In 1893 Yu. Veselovsky, together with Minas Berberyan, published *Armenian Novelists*, an anthology of Armenian prose including Armenian writers like Khachatur Abovyan and Ghazaros Aghayan.

When *The Book of Lamentations*, a 10th century masterpiece of Armenian and world Christian literature by St. Gregory of Narek was first translated into Russian (first translation in 1809, then a partial translation done by N. Grebnev in 1969), reviews with utmost admirations were received from Moscow, Minsk, Baltic countries, etc. Thanks to Russian translations, Armenian literature became widely known within the borders of Armenia, which include the historiography of the 5th century, works of Nahapet Kuchak, songs of Sayat-Nova, poems and works of H. Tumanyan, G. Emin, G. Matevosyan et al.

The Armenian literary elite also made a great contribution to the development

of Russian-Armenian literary relations, among them were H. Tumanyan, V. Teryan, Av. Isahakyan, E. Charents and others, whose translations presented the best examples of Russian literature to Armenian readers.

For example, Stepanos Nazaryan (1812-1879) was one of the largest orientalists of the time and the founder of “Ferdowsi studies” in Russia. In Kazan, 1849 he defended his dissertation, in which he comprehensively analyzed Ferdowsi’s poem “Shahnameh”. Nazaryan also made a complete Russian translation of Saadi’s “*Gulistan* (The Rose Bush of Sheikh Muslehaddin Saadi of Shiraz, famous under the name “Gulistan”), which for a quarter of a century remained the only canonical Russian translation. Nazaryan himself was a supporter of the spiritual revival of the Armenian people and put forward the idea of public education. In 1858 -1864 in Moscow published the magazine «Հյուսիսափայլ».

Methodological basis

The **aim** of the microanalysis is to analyze the translations of Russian poet and critic D. Samoylov (with special reference to G. Emin’s poetry translations). The **methodological approach** of the study is multifaceted, as it comprises; a) the comparative analysis of translations of both Russian and Armenian piece of poetry with special reference to the textual and extra-textual factors, b) linguo-stylistic and linguo-poetic analysis of the original and translation.

The literary-cultural relations

The flourishing period of Russian-Armenian intercultural relations has been observed since the second half of the twentieth century, when Armenian poetry became the focus of attention of such famous Russian poets as V. Zvyagintseva, E. Nikolaevskaya, A. Akhmatova, B. Akhmadulina, I. Snegova, and et al, and thanks to their poetic translation the Armenian literature has reached a more advanced level as a part of the world literature.

The famous Russian poet David Samoilov had deep interest in Armenian culture and literature, which he eagerly translated and introduced to Russian readers. D. Samoilov is known as the front-line generation author, whose poetry is distinguished by deep patriotism and devotion to motherland. His unique attitude towards patriotism and literary aesthetics are introduced in such works as *Contemporary Poets* [3], *Collected Poems and Verses* [4], *Book about Russian rhyme* [5], *Memoirs* [6], etc. His creative works won great recognition among readers and literary critics not only in Russia, but also abroad. Samoilov considered himself a follower of classical Russian poetry, who followed the best literary traditions, starting from Pushkin to the lyrics of Akhmatova.

Samoilov’s poetic individuality and talent was also clearly manifested in his translations, where he managed to transfer accurately the national and individual characteristics of the original text. His best translations, which reflected his principles and mechanisms, were included in the book entitled *Contemporary Poets* [3], presenting the poetry of Western and Eastern authors. P. Antokolsky, highly appreciating the merits of the book, wrote: “He showed himself here to be a master of transfer [3, p.7].

Samoilov’s creative connection with Armenian poetry was not accidental. The poet emphasized that he was inspired by the artistic translations of Armenian poetry done by I. Selvinsky, M. Petrovykh, V. Zvyagintseva, who read them in warm and aesthetic literary evenings. Since then, the poet connected his creative destiny with Armenia and its’ literary heritage.

One cannot fail to observe that the vast majority of D. Samoilov’s translations were from the lyrics of the 20th century Armenian poet G. Emin (1919-1998), whose creativity is the manifestation of the classical Armenian poetry traditions. Emin’s poetry is full of love

and devotion towards Armenia, for its people. His creativity is flavoured with profound philosophical thinking and wisdom.

Samoilov's translations include the following collections of Emin's poetry, as *Poems* [9], *Hello, Joy* [11] *Century. Earth. Love* [12], *Selected Works* [13], *Swallow from Ashtarak* [14] and many others, in which he managed to represent his poetic voice and sensitive worldview.

G. Emin's poem "The Twentieth Century" can be highlighted to be among the best translations done by Samoilov. Here Emin reverberates the entire epoch of terrible and bloody events. The poem is a special form of "lyrical I" – a poetic voice with complex and orchestrated structure, a range of various representations and stances [18]. It is the poet's protest against the vices of human cruelty and oppressive injustice. According to Emin, the 20th century is the "age of jazz and cancer," "the century of hassle and spasms," in which "the truth was crucified without trial on the crosses of radio towers" However, by revealing the imperfections and irreconcilable contradictions of the cataclysmic epoch, the poet still believed in its transformation, a bright future [17].

The comparison of original and Samoilov's translation reveals the identical worldview perception within the frame of spatial-temporal domain. A fragment of the translation sounds in the following way;

Քսաներորդ դար
Ստրուկ ազգերի ազատագրում
Եվ ազատների նոր ստրկացում
Անեղծվածային բոլոր հարցերի
Եվ... խրթին հարցում:
Ճշգրիտ պատասխան [16, с. 186]:

Двадцатый век,
Освобождение наций.
Эпоха небывалых революций.
Век скоростей.
Высот.
Полярных станций.
Простор Вселенной,
Узость резерваций...[12, с.10].

Samoilov didn't know Armenian, and there is a solid assumption that he first did the interlinear – word for word translation, then the artistic one. A comparative analysis of the original and the translation showed that, in general, the translation transfers the ideology and the structural peculiarities of the poem by applying the method of alternating comparisons and contrasts, additions. It's a kind of dramatic monologue directed to an addressee (the reader). Trying to follow the meaning of the original, Samoilov preserved the syntactic structure of the translation, correctly conveying the meaning of rhetorical appeals, exclamations, prosodic features that enhance the expressive feelings and anxious mood of the poet. One cannot fail to observe that the translator used the stylistic device – repetition. By repeating the line Քսաներորդ դար / Двадцатый век (Twentieth century), the translator focused the readers' attention on the rigorous epoch.

The same mechanism of repetition is obvious in the end of the poem. However, the pessimistic overtones suddenly turned towards optimism. The poet still believed in the power of kind, in the bright renewal of life, bringing happiness to mankind. Samoilov shared Emin's attitude as he added in Russian version the expression *Я верю в это!* (I believe in that!):

Ոչ, ինչքան էլ քեզ միջնադար տանեն,
Բռնակալների անվամբ անվանեն,
Դարը կդառնաս
Դու ճշմարտության,
Բարու,
Արդարի...[16, c.187]:

Двадцатый век!
Мне очень дорога
Твоя борьба,
Размах
И жажда света.
Ты будешь веком
Счастья и добра,
Двадцатый век,
Я верю в это!.. [12, с.11].

In this connection A. Lilova stated: «Recreation in all possible completeness of the indivisible unity and integrity of the original, the maximum adequacy of the content and form embodied in it - this is, ultimately, the criterion of a perfect translation. A translator can consider his work - the translation of a given work - completed, and his duty to the author and reader fulfilled, if the result he obtains stands the test of this criterion.» [2, c.67].

Another interesting example of translation of piece of poetry is “The Rainy Autumn”:

ԱՆՁՐԵՎՈՏ ԱՇՈՒՆ

ДОЖДЛИВАЯ ОСЕНЬ

Երբ ամռան խեղդող տապերից հետո,
Երկինքը թնդաց ամպ ու որոտով,
Եվ անձրևտեղաց հորդ ու փրկարար.
Փանք տվեց նրան՝ երկինք կոչվածին,
Աշխարհը արար,
Եվ ես էլ հենք...
Ես կարծում էի՝ նա մեծ պոետ է.
Եվ, միշտ տարբեր ու միշտ անակնկալ.
Մի օր կարող է արևով զնգալ,
Մյուս օրն ամպ ու շանթով որոտալ,
Մի օր դայլայլել հովի սրնգով,
Թմբուկ նվագել մի օր կարկուտով...
Բայց նա.–
Որպիսի տափակ գորշություն.–
Մի ամիս է, ինչ, անտաղանդի պես.
Ծամծմում է նույն տողը ջրալի...
Անձրև է գալիս...[16, c.226].

Когда после долгого дикого зноя
В громах распахнулось небо сквозное
И ливень излился несметный,
Деревьев рассыпались аплодисменты.
И я аплодировал
От восхищения.
Мне небо казалось подобием гения.
Ведь как он внезапен, небесный Зенит:
То светом сияет и солнцем звенит,
То бурей грохочет, то тихо бубнит
Коротеньким дождичком,
То на свирели
Ветров расплетает тончайшие трели.
То градом гремит в полковой барабан,
То медной трубою дудит в ураган...
Талдычит одну водяную строку...
Дождит. Одиноко [12, с. 109].

The extract is a unique poetic manifestation of a rainy day with metaphoric expressions, condensed onomatopoeic manifestations of wind, rain, storm, lightening, thunderstorm, etc. which not only expressed in the original, but masterfully represented in Russian, like *грохочет, бубнит, дудит, талдычит, дождит*.

In this connection, Russian theorist A. Fedorov stated that the main mechanism of the art of translation should not only the transfer of intonation and prosody, but about the creation of natural text as a whole with its lexical and syntactic features, emotional colorings, compositional segments, liveliness, emotional saturation. And the most important working technique in translation is the checking the translated text by ear, whether it is natural from the point of view of the language, or meets linguo-stylistic feature requirements [7, c. 271 – 272].

Conclusion

The tremendous artistry of G. Emin's poetry was transferred into Russian with unique transparency and art. Samoylov had a clear tendency to reverberate the poetic voice in such a way that it could be more accessible to Russian readers. From time to time the translator used different strategies for illustrating the thematic plot of the poems, like additions, generalizations and in rare cases omissions. However, the usage of the strategies is for the natural smoothness of the translation. The focal attention is paid to the stylistic devices of repetitions, metaphoric expressions, and onomatopoeia, which is transferred masterfully. G. Emin's poetry is the juxtaposition of philosophy of real life flavoured with pessimism and optimism – the ideology which perfectly preserved by Samoilov.

References

1. Баевский В. Давид Самойлов: Поэт и его поколение.–М.: Художественная литература, 1986. – 347 с.
2. Лилова А. Введение в общую теорию перевода.– М.: Высшая школа, 1985.– 255 с.
3. Самойлов Д. Поэты–современники. –М.: Иностранная литература, 1963. –147 с.
4. Самойлов Д. Избранное: Стихотворения и поэмы.– М.: Художественная литература, 1980.– 447 с.
5. Самойлов Д. Книга о русской рифме.– М.: Художественная литература, 1982.– 351 с.
6. Самойлов Д. Памятные записки. –М.: Международные отношения, 1995.– 474 с.
7. Федоров А. Основы общей теории перевода. –М.: Высшая школа, 1983.– 303 с.
8. Эмин Г. Песни мира.– Ереван: Советский писатель, 1952.– 128 с.
9. Эмин Г. Стихи.– М.: Художественная литература, 1963.– 287 с.
10. Эмин Г. Со словом, как с оружием. // Социалистическая индустрия.– 1973. –№12. 19 мая.
11. Эмин Г. Привет тебе, радость.– М.: Молодая гвардия, 1978.– 191 с.
12. Эмин Г. Век. Земля. Любовь.– М.: Советский писатель, 1979.– 247 с.
13. Эмин Г. Избранные произведения в 2-х томах. Том первый. Стихи. М.: Художественная литература, 1979.–342 с.
14. Эмин Г. Ласточка из Аштарака.– М., 1988.– 253 с.
15. Эмин Г. Привет тебе, радость.– М.: Молодая гвардия, 1978. –191 с.
16. Էմին Գ. Երկերի ժողովածու երեք հատորով – Yerevan: Սովետական գրող, 1985, Հ. 2.– 319 էջ.
17. Մկրտչյան Լ. Եթե Բաբելոնում թարգմանիչներ լինեին, “Սովետական գրող” հրատ., Երևան, 1976:
18. Wolosky Sh. “The Art of Poetry”, Oxford, Oxford University Press, 2001, 320 p.

The article has been submitted for publication: 26.02.2024

Հոդվածը ներկայացվել է փախագրությամբ. 26.02.2024

Статья представлена к публикации: 26.02.2024

The article is sent for review: 18.03.2024

Հոդվածն ուղարկվել է գրախոսության. 18.03.2024

Статья отправлена на рецензию: 18.03.2024

The article is accepted for publication: 12.04.2024

Հոդվածն ընդունվել է փախագրությամբ. 12.04.2024

Статья принята к печати: 12.04.2024